

Indonesië

Abstract

In deze zoekhulp vind je informatie over de meest voorkomende manieren waarop objecten door Nederlanders werden verzameld en waar je in Nederland relevante Indonesische museumcollecties kan vinden.

Om te beginnen is het belangrijk te weten wat deze zoekhulp *niet* is. Deze zoekhulp dient namelijk nadrukkelijk niet om de geschiedenis van de Republiek Indonesië te beschrijven. Ook geeft het geen uitgebreide geschiedenis van Nederlandse koloniale aanwezigheid in de Zuidoost-Aziatische archipel. Over deze beide onderwerpen bestaat immers al genoeg uitstekende literatuur. Wat deze zoekhulp *wel* wil doen is een overzicht geven van de manieren waarop culturele objecten gedurende de koloniale periode hun weg vonden van Indonesië naar Nederland.

Hieronder lees je over de meest voorkomende manieren waarop objecten door Nederlanders werden verzameld en waar je in Nederland relevante Indonesische museumcollecties kan vinden. Onderaan vind je verschillende tips voor het doen van herkomstonderzoek naar Indonesische museumcollecties. Het is bovendien van belang te bedenken dat Indonesië in de Nederlandse koloniale geschiedenis een belangrijke rol speelt en een geschiedenis van meer dan 350 jaar beslaat. Aangezien Indonesië, naast een wingewest ook een vestigingskolonie was, wordt de geschiedenis van Nederlandse aanwezigheid in de archipel door andere tendensen gekenmerkt dan soortgelijke geschiedenissen over Nederlandse aanwezigheid aan bijvoorbeeld de [Goudkust](#) en op de [ABC-](#) en [SSS-](#) eilanden. De informatie die je in deze zoekhulp vindt is dan ook geenszins uitputtend.

Verzamelen in Indonesië

Al vanaf het begin van hun koloniale aanwezigheid brachten Nederlanders objecten uit de Indonesische archipel mee naar huis. Particulier en institutioneel verzamelen - voor een instelling, zoals een museum, of voor jezelf - liep door elkaar heen. De meeste museumcollecties in Nederland zijn ooit begonnen als particuliere verzameling. Hieronder vind je voornamelijk informatie over objectcollecties die voor instellingen werden verzameld, om bijvoorbeeld een museum mee te openen, of om zeker onderwijs mee te ondersteunen. Over deze institutionele verzamelingen is over het algemeen meer bekend, er zijn archieven bijgehouden en duidelijke catalogi opgesteld. Maar het is dus ook van belang te begrijpen dat er grote particuliere verzamelingen van Indonesische culturele objecten in Nederland te vinden zijn waarover we een stuk minder weten.

Bataviaasch Genootschap van Kunsten en Wetenschappen

Voor het doen van herkomstonderzoek naar Indonesische collecties in Nederland is het [Bataviaasch Genootschap van Kunsten en Wetenschappen](#) van groot belang. Dit genootschap dat in 1778 werd opgericht had als taak het bevorderen van de kunsten en wetenschappen in toenmalig Nederlands-Indië. Vanaf 1878 gold dat alle door ambtenaren verzamelde objecten eerst naar het Bataviaasch Genootschap dienen te worden gestuurd, waar een selectie werd gemaakt. Een deel bleef zodoende in Batavia (Jakarta) en het andere gedeelte werd naar Nederland opgestuurd. In de notulen van het genootschap werd nauwkeurig bijgehouden welke collecties binnenkwamen en hoe deze werden verdeeld over het museum in Jakarta en musea in Nederland. De notulen van 1862 tot en met 1921 zijn [digitaal beschikbaar via de Universiteit Leiden]<https://digitalcollections.universiteitleiden.nl/view/>

item/1112015#page/1/mode/1up. Zie voor meer gedetailleerde informatie en bronnen met betrekking tot het Bataviaasch Genootschap de desbetreffende [zoekhulp](#).

Militairen

Het Nederlandse gezag in voormalig Nederlands-Indië steunde in belangrijke mate op de inzet van het [Koninklijk Nederlandsch- Indisch Leger \(KNIL\)](#). Het KNIL werd gevormd door officieren met Nederlandse of een andere Europese nationaliteit en veelal lokale soldaten. Slechts een gering aantal voorwerpen in Nederlandse musea betreft officiële oorlogsbuit die op bevel van het KNIL naar Nederland werd gezonden. Een bekend voorbeeld is de zogenaamde [Lombokschat](#), die ondertussen aan Indonesië is teruggegeven. Daarnaast zijn er veel meer voorwerpen in musea die afkomstig zijn van individuele militairen en die door particulier initiatief in Nederland terecht kwamen. Voor meer informatie over het onderzoeken van individuele militairen en objecten die zijn naar Nederland meebrachten, zie de desbetreffende [zoekhulp](#).

Zendelingen en missionarissen

Vanuit Nederland werd er gedurende het koloniale tijdperk [zending](#) (protestants) en [missie](#) (katholiek) bedreven. De zendingswerkers brachten voorwerpen mee uit de gebieden waar zij werkzaam waren, soms op verzoek van de organisaties die hen uitzonden. De voorwerpen werden getoond tijdens de voorlichting over het werk van de organisatie of met als doel om geld in te zamelen. Wanneer de organisaties de voorwerpen afstootten kwamen ze vervolgens in andere collecties terecht, bijvoorbeeld in volkenkundige musea. Individuele zendingswerkers schonken en verkochten ook objecten aan zulke musea. Voorwerpen kwamen vanuit de zending en missie eveneens in de handel en particuliere collecties terecht. De verzamelpraktijken van de zendingsorganisaties hebben er lang om bekend gestaan dat ze gericht waren op het uitwissen van - in hun ogen - heidense praktijken. Cultureel erfgoed werd vernietigd of objecten werden naar Europa meegenomen om te voorkomen dat ze nog langer werden gebruikt in religieuze rituelen. Recent onderzoek heeft dit beeld echter genuanceerd. Voor meer informatie over zendelingen en missionarissen, zie de desbetreffende [zoekhulp](#).

Wetenschap

Voormalig Nederlands-Indië en de daar aanwezige natuur, cultuur en bevolking, vormden een belangrijk bronnen voor wetenschappelijk onderzoek door onderzoekers uit Nederland en andere landen. Veel wetenschappers hadden vaak een bredere interesse hadden dan hun eigen vakgebied. Zo kan het dus goed voorkomen dat een geoloog ook andersoortige objecten verzamelde en die later aan een Nederlands museum heeft geschonken. Om de wetenschap in voormalig Nederlands-Indië te ondersteunen en bevorderen, werden er verschillende verenigingen en genootschappen opgericht, zoals het [Bataviaasch Genootschap van Kunsten en Wetenschappen](#) en het [Koninklijk Instituut voor Taal-, Land- en Volkenkunde](#) (KITLV). Via dit soort organisaties werden de bevindingen van wetenschappelijk onderzoek gepubliceerd in tijdschriften en boeken. De objecten, documenten en foto's die gedurende het onderzoek werden verzameld vonden vaak op een later moment hun weg naar de collecties van de instellingen waar desbetreffende onderzoekers onderdeel van waren. Zie voor meer informatie over wetenschappelijk onderzoek in Indonesië en daaraan verbonden objectcollecties de desbetreffende [zoekhulp](#).

Handelaren

De handel in culturele objecten uit Indonesië stond aan de basis van de vorming van collecties in Nederland aan het eind van de achttiende en in de loop van de negentiende eeuw. Musea kochten regelmatig bij handelaren en veilinghuizen, niet alleen in Nederland, maar ook in andere Europese koloniserende landen, met name Duitsland, België, Frankrijk en Groot-Brittannië. Diezelfde handelaren en veilinghuizen waren bronnen voor privécollecties, van waaruit voorwerpen soms later weer in museumcollecties terecht kwamen. Vice versa

verkregen handelaren hun collecties vaak door contacten met koloniale ambtenaren, militairen of missionarissen. Zo wordt duidelijk dat de verspreiding van objecten over Nederlandse museumcollecties gebeurde via een breed netwerk aan individuen en organisaties. Voor meer informatie over de rol van handelaren, zie de desbetreffende [zoekhulp](#).

Onderzoek naar Indonesische collecties in Nederland

Museumcollecties

Gedurende de 350 koloniale aanwezigheid van Nederland in Indonesië zijn er omvangrijke objectcollecties naar Nederland verscheept. Hierbij gaat het om objecten van grote culturele waarde, maar ook alledaagse gebruiksvoorwerpen en natuurhistorische specimens. Platgeslagen bevat vrijwel elke Nederlandse museumcollectie objecten afkomstig uit Indonesië of objecten die in verband staan met de Nederlandse koloniale geschiedenis in de archipel. De belangrijkste Nederlandse musea met collecties die zijn verworven in een koloniale context staan beschreven in de verschillende zoekhulpen op deze website. Voor een overzicht van de verschillende musea kan je terecht op de [Musea en collecties zoekhulp](#).

De meest omvangrijke Indonesische collecties zijn te vinden in de volgende musea: het Wereldmuseum in [Amsterdam](#), [Leiden](#) en [Rotterdam](#); het [Rijksmuseum Amsterdam](#) en [Museum Bronbeek](#).

Archieven Naast objecten beheren de bovenstaande musea ook grote archiefcollecties, bovendien fungeren de instellingen als experts op in het doen van herkomstonderzoek. Heb je vragen over het doen van herkomstonderzoek, of wil je graag met een museum in contact komen? Dan kan je contact opnemen met het [Consortium Koloniale Collecties](#), zij kunnen je verder helpen.

Buiten de museumarchieven zijn er verschillende andere instellingen in Nederland die interessante archieven beheren met betrekking tot culturele objecten uit Indonesië. Het verschilt per collectie en de specifieke herkomstgeschiedenis van een object welke archieven relevant zijn. Voor meer informatie en tips voor het doen van herkomstonderzoek, zie de zoekhulpen [Onderzoeken](#) en [Bronnen](#). In deze zoekhulpen vind je een handig overzicht van relevante archieven en een gedetailleerd stappenplan voor het doen van herkomstonderzoek.

Related Aids

- [Selecteren en afbakenen](#)
- [Ambtenaren](#)
- [Leger en marine](#)
- [Wetenschappelijk onderzoek in gekoloniseerde gebieden](#)
- [Zendelingen en missionarissen in gekoloniseerde gebieden](#)
- [Koninklijk Bataviaasch Genootschap van Kunsten en Wetenschappen](#)
- [Koninklijk Instituut voor Taal-, Land en Volkenkunde](#)
- [Museum Bronbeek](#)
- [Rijksmuseum Amsterdam](#)
- [Wereldmuseum Amsterdam](#)
- [Wereldmuseum Leiden](#)
- [Wereldmuseum Rotterdam](#)

Relevant Data

TO BE FILLED

_last edited by UNKNOWN as UNKNOWN on 2025-11-12

(notes: This event was automatically created because the YAML file's edit history was empty.)_